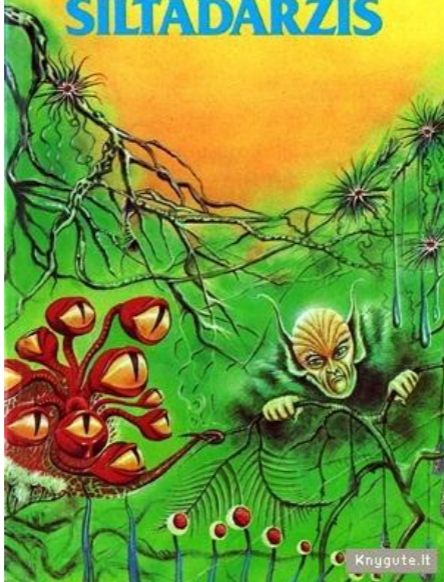

SF

Pasaullnės fantastikos Aukso fondas

36

Brian W. Aldiss
ŠILTADARŽIS

Brian W. Aldiss
ŠILTADARŽIS

Mokslinis fantastinis romanas

Kaip atrodys žmonija po tūkstančio metų? Po milijono? O po dviejų milijardų, kai Žemė ir Saulė susens? Neabejotinai keistas ir paslaptingas bus paskutiniųjų žmonių gyvenimas mirštančioje Žemės planetoje.

Iš anglų kalbos vertė ŽIVILĖ SAMĖNAITĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
36 tomas. Serija įkurta 1990 m.

Brian W Aldiss - HOTHOUSE

London, Faber and Faber, 1963

Viršelis dailininko Audrio Šimakausko

Copyright © by Brian W. Aldiss, 1962

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 1995

Elektroninė versija © Knygute.lt, 2012

Skiriu Čarlzui ir Timiui Params

*Pažvelk - gyvybė nyksta, tirpsta,
Bet vėlei žydi, vėlei tarpsta,
Nes tas, kas žūva, gimdo kitą.
(Ir mes - čia įkvepiam, čia mirštam.)
Taip burbuliukai iš gelmės iškyla,
Iškilę sprogsa ir gelmėn panyra.*

Aleksandras Poupas.

"Esė apie žmogų"

1

Paklisdami nepermaldaujamiems gamtos dėsniams, augalai stiebėsi, kerojosi, ir vienintelis troškimas augti sukiršino juos tarpusavyje.

Šviesa, šiluma, drėgmė - sąlygos nesikeitė jau... niekas neprisiminė, kiek laiko. Niekam neberūpėjo "protingi" klausimai, prasidedantys žodžiais "kada?.." ar "kodėl?.." Pasaulyje nebeliko vietos protui. Pasaulis priklausė augmenijai ir priminė šiltadaržį.

Žalioje šviesoje žaidė vaikai. Jie bėgiojo šaka, tyliai šūkčiodami vienas kitam, tačiau budrumo neprarado - aplinkui tykojo priešai. Vienu šakos šonu greitai slinko aukštyn ūsauogė su žvilgančiomis lipnių raudonų uogų kekėmis. Tačiau ji ketino tik išberti sėklas ir buvo visai nepavojinga. Vaikai pralėkė pro šalį. Kol žmonės miegojo, į būriui priklausančios aikštelės pakraštį užsiropštė dilgsamanės. Vaikams priartinus, jos sujudėjo.

- Užmuškite, - paprastai pasakė Toja.

Toja buvo vaikų būrio vyresnioji. Jau dešimt kartų jos gyvenime vedė vaisius figos medis, banianas. Visi pakluso jai, netgi Grenas. Išsitraukę lazdas, kurias nešiojosi pamėgdžiodami suaugusius, vaikai puolė dilgsamanės. Jie plakė augalo lapus, numušinėjo nuodingus spyglius, ir su kiekvienu smūgiu jų įkarštis augo.

Penkiametė Kletė, jauniausia iš vaikų, taip įsiaudrino, kad suklupo ir nukrito. Jos rankos atsidūrė nuodingoje lapijoje. Mergaitė garsiai klyktelejo ir nusirito į šalį. Kiti vaikai taip pat suriko, bet niekas nedrįso priėti arčiau ir ištraukti ją iš dilgsamanių.

Kletė verkdamas bandė išsigauti iš tankmės. Jos pirštai slystelėjo šiurkščia žieve - ir po akimirkos mažylė jau lėkė nuo šakos.

Vaikai matė, kaip mergaitė nukrito ant dėžiučio, plataus lapo ir įsitvėrė į jo kraštą. Ji maldaudama pažvelgė aukštyn, nedrįsdama nei šaukti, nei pajudėti, tik drebėjo visu kūnu virpančioje lapijoje.

- Pakviesk Lilę-jo, - paliepė Toja Grenui.

Grenas nuskuodė šaka atgal atsivesti Lilės-jo. Staiga pasigirdo piktas duslus zvimbimas: iš oro jį puolė tиграširšė. Grenas nesustodamas atmušė vabzdį kumščiu. Devynmetis berniukas, labai drąsus, vikrus ir išdidus - ir labai branginamas, nes berniukai gimdavo ypač retai, - paknopstomis lėkė į vedlės trobelę.

Po šaka kybojo aštuoniolika milžiniškų namumedžio riešutų. Tiksliau, tai buvo tušti kevalai, pritvirtinti prie šakos apačios gumamedžio sakais. Čia gyveno aštuoniolika būrio narių: vedlė, penkios moterys, jų vyras ir vienuolika išlikusių vaikų.

Išgirdusi Greno riksmą, vedlė išlindo iš savo kevalinės trobelės ir užšoko ant šakos tiesiai priešais jį.

- Kletė nukrito! - sušuko berniukas.

Lilė-jo puolė paskui vaiką, prieš tai smarkiai trinktelėjusi lazda per šaką.

Išgirdę vedlės signalą, pasirodė kiti šeši su-

augusieji: moterys Flora, Dafė, Haja, Aivinė, Džurė ir vyras Haris. Jie paskubomis išsiropštė iš kevalų, laikydami rankose ginklus, pasiruošę pulti ar bėgti.

Lilė-jo nesustodama šaižiai švilptelėjo.

Akimirksniu iš tankios lapijos išniro nebylūnas ir nuskriejo paskui moterį, pakibęs virš jos peties. Švelnus pūkuotas nebylūno skėtis greitai sukosi, atskiri stipinai reguliavo skridimo kryptį.

Vaikai ir suaugusieji susibūrė aplink Lilė-jo. Vedlė pažvelgė žemyn į Kletę, kuri tebetysojo ant lapo.

- Gulėk ramiai, Klete! Nejudėk! - šūktelėjo Lilė-jo. - Aš tuoj nusileisiu pas tave!

Kletė pakluso įsakymui. Nors kūną varstė baimė ir skausmas, mergaitė gulėjo nekrutėdama, tik viltingai žvelgdama aukštyn, iš kur turėjo ateiti pagalba.

Lilė-jo užsisėdo raita ant riesto nebylūno koto, tyliai švilpčiodama jam. Ji vienintelė iš viso būrio taip meistriškai valdė nebylūnus. Iš tiesų šie didžiuliai skėčiai buvo švilpdagio vaisiai. Jų plunksnuotų stipinų galuose kabėjo sėklos. Keistos sėklų formos dėka skėčiai virto ausimis, gaudančiomis menkiausią oro virptelėjį.

mą - mat tik vėjas galėjo išnešioti sėklas ir tokiu būdu užtikrinti augalo dauginimąsi. Per ilgus amžius žmonės išmoko prisitaikyti šias keistas ausis savo tikslams - taip, kaip dabar darė Liiè-jo.

Nebylūnas nešė ją žemyn į pagalbą bejėgiam vaikui. Kletė gulėjo ant nugaros ir su viltimi akyse stebėjo, kaip jie artinasi. Mažylė tebežiūrėjo aukštyn, kai žalzgani dantys prasikalė pro lapą kaip tik aplink ją.

- Šok, Kiete! - riktelėjo Lilè-jo, Mergaitė dar suspėjo atsistoti ant kelių - plėšriųjų augalų reakcija lėtesnė negu žmonių. Bet paskui žali nasrai taukštelėdami užsivėrė apie jos liemenį.

Visi suprato, kad apačioje tūnojo spąstataukšis, pro vieną Lapų sluoksnį nesunkiai pajutęs auką. Tai buvo raguotas padarai. panašus į dėžę - kvadratiniai nasrai įtvaruose, pilni ilgų dantų. Iš vieno dėžės kampo augo stiebas, storesnis už žmogaus kūną, veikiau primenantis raumeningą kaklą. Dabar stiebas susilenkė, nusinešdamas Kletę žemyn į savo tikrąją burną, kuri, kaip ir likusioji augalo dalis, gyveno toli apačioje, puvėsių tamsoje prie pat miško Pažemio.

Lilè-jo švilpčiodama nukreipė nebylūną atgal

link šakos, kur gyveno žmonės. Kletei jau niekas nebegalėjo padėti. Tai buvo galas.

Likusieji taip pat išsiskirstė. Stovėdami būriu, jie tik prisiviliotų nesuskaičiuojamus priešus, tūnančius miške. Be to, Kletės mirtis buvo ne pirmoji jų gyvenime.

Kadaise Lilės-jo būrį sudarė septynios moterys (be jos pačios) ir du vyrai. Dvi moterys ir vienas vyras žuvo žalumoje. Aštuonios moterys pagimdė būriui dvidešimt du vaikus. Tačiau vaikai žūdavo kur kas dažniau. Dabar, netekus Kletės, jiems liko mažiau kaip pusė vaikų. Lilė-jo žinojo, kad tai siaubingai didelis mirtingumas, ir kaltino tik save, būrio vedlę. Šakose slypi daugybė pavojų, tas tiesa, bet visi gerai žinomi, ir pasisaugojus galima jų išvengti. Bet labiausiai vedlė pergyveno dėl to, kad iš penkių gimusių berniukų būryje liko tik trys: Grenas, Vegis ir Pojas. Miglota nuojauta sakė vedlei, kad daugiausia nemalonumų reikia laukti iš Greno.

Žalios šviesos spinduliuose Lilė-jo nužingsniavo šaka atgal. Užmirštas nebylūnas nuskrido, klausydamasis tylių miško vėjo nurodymų -

gal išgirs, kur galima išberti sėklas. Dar niekada pasaulis nebuvo toks perpildytas. Nebeliko nė pėdos tuščios žemės. Kartais nebylūnai ištisus amžius vieniši sklandydavo po džungles, nesurasdami vietos nusileisti.

Priėjusi tą šakos vietą, kur apačioje kabėjo Kletės kevalinis namelis, Lilė-jo vijokliais nusiėjo į jį. Namelio durys buvo tokios siauros, kad moteris tik vargais negalais prasispraudė vidun. Žmonės stengdavosi palikti kiek įmanoma siauresnę durų angą, kurią po truputį platindavo augdami. Tai padėdavo išvengti neprašytų svečių.

Kletės būste visi daiktai buvo mažičiai. Štai lovelė, kurioje penkiametė mergaitė miegodavo, kai ją apimdavo snaudulys. Miške diena nekeitė nakties: čia nuolat tvyrojo nesikeičianti žalia šviesa. Ant lovelės gulėjo Kletės siela. Lilė-jo paėmė ją ir užsikišo už diržo.

Vijokliais išlipusi iš namelio, moteris išsitraukė peilį ir ėmė kapoti juo šaką toje vietoje, kur buvo nupjauta žievė ir pritvirtintas kevalinis namelis. Keli kirčiai, ir rišlioji medžiaga pasidavė. Kletės namelis atsiplėšė, akimirkai užstrigo tarp šakų ir nulėkė žemyn.

Vos tik riešutas dingo tarp didžiulių šiurkščių lapų, apačioje pasigirdo traškesys ir šlamesys:

pomiškio pabaisos jau pešėsi dėl gardaus kąnelio.

Lilė-jo užlipo ant šakos ir akimirkai stabtelėjo atsipūsti. Dabar ji pavargdavo daug greičiau negu anksčiau. Pernelyg daug ji medžiojo ir kovėsi, pernelyg dažnai gimdė. Vedlė retai kada galvodavo apie save. Štai ir dabar ji tik probėgšmais žvilgtelėjo į savo nuogas žalias krūtis: kadaise, kai ji pirmąsyk atsivedė pas save vyrą Harij, jos buvo kur kas stangresnės. O dabar nukaro, prarado formą.

Instinktas sakė moteriai, kad jaunystė baigėsi. Instinktas sakė, kad metas iškeliauti Aukštyn.

Būrys laukė jos prie ildubos. Vedlė nubėgo pas saviškius - sakytum, lengvai ir ryžtingai, tačiau širdis gniaužėsi iš nevilties, ilduba, panaši į apverstą pažastį, susidarė ten, kur šaka jungėsi su medžio kamienu. Joje kaupėsi vanduo.

Suaugusieji ir vaikai stebėjo, kaip kamienu lipa termitų vora. Vienas iš termitų gestais pasisveikino su žmonėmis. Tie atsakydami pamojavo. Jeigu šiame pasaulyje galėjai ką nors pavadinti sąjungininku, tai termitai buvo žmonių sąjungininkai. Įsisiautėusioje augalijoje išgyveno tik penkios didelės gyvūnų šeimos:

tigraširšės, laukinės bitės, medžių skruzdės bei termitai - keturios bendruomeninių vabzdžių šeimos, galingos ir neįveikiamos; o penktoji šeima buvo žmonės, silpni, lengvai pažeidžiami ir kur kas prasčiau organizuoti už vabzdžius, bet per stebuklą dar neišmirę. Paskutiniai gyvūnai augalų užkariautame pasaulyje.

Lilė-jo priėjo prie savo būrio ir taip pat nulydėjo akimis judančią termitų virtinę, kuri netrukus dingo tarp žalių lapų. Termitai galėjo gyventi visuose didžiojo miško sluoksniuose - nuo Pažemio iki Viršūnių. Jie buvo pirmieji ir paskutiniai vabzdžiai. Kol pasaulyje egzistuos gyvybė, egzistuos ir termitai. Ir dar tigrasiršės.

Nuleidusi akis nuo kamieno, Lilė-jo šūktelėjo saviškiams atsigręžti į ją. Tada išsitraukė Kletės sielą ir parodė visiems, iškėlusį virš galvos.

- Kletė nukrito į žalumą, - prabilo vedlė. - Pagal paprotį jos siela turi būti nugabenta į Viršūnes. Mudvi su Flora tučtuojau nunešime ją, kol galime eiti kartu su termitais. Dafe, Haja, Aivine, Džure - budriai saugokite vyrą Harį ir vaikus iki mūsų sugrįžimo.

Moterys rimtai linktelėjo. Paskui visi paeiliui priėjo ir prisilietė prie Kletės sielos.

Tai buvo moters figūrėlė, negrabiai išdrožta iš medžio. Gimus vaikui, tėvas išdroždavo jo sielą - lėlę, totemą. Mat žmogui nukritus į žalumą, dažniausiai nelikdavo net jo kaulų, kuriuos būtų galima palaidoti. Tokiais atvejais Viršūnėse laidodavo sielą.

Kol suaugusieji atlikinėjo atsisveikinimo apėigas, padauža Grenas nusliūkino į šalį. Jis buvo beveik vienmetis su Toja, toks pat energingas ir toks pat stiprus. Be to, jis mokėjo ne tik greitai bėgioti: Grenas puikiai laipiojo ir plaukiojo. Ir dar jis buvo pernelyg nepriklausomo būdo. Nekreipdamas dėmesio į savo draugo Vegio kvietimą grįžti, berniukas prisiartinio prie įdubos ir nėrė į vandenį.

Atmerkęs akis, Grenas aiškiai išvydo niūrų povandeninį pasaulį. Jam prisiartinus, keli žali padarai, panašūs į dobito lapus, išsivyniojo ir pabandė apsisukti apie berniuko kojas. Grenas paspruko, vienu stiprių rankų yriu panerdamas dar giliau. Ir tada išvydo pjūklakojinę - laimei, anksčiau, negu toji pastebėjo jį.

Pjūklakojinė buvo pusiau parazitinis vandens augalas Ji augo įdubose, dantingais čiulptuvais siurbdama syvus iš medžio kamieno. Tačiau viršutinioji augalo dalis - ilgas šiurkštus liežuvis, panašus į kojįnę - galėjo maitintis sava-

rankiškai. Liežuvis akimirksniu apsvijo apie Greno kairiąją ranką ir tvirtai surakino ją plaušais.

Tačiau Grenas buvo tam pasiruošęs. Vienas čirkštelėjimas peiliu, ir apatinė augalo dalis ėmė blaškytis dugne. O berniukas nuplaukė šalin, nusinešdamas apie ranką apsisukusį liežuvį.

Dar nepasiekęs paviršiaus vandens, Grenas susidūrė su Dafe - patyrusi medžiotoja skubėjo gelbėti vaiko. Moters akys žėrėjo pykčiu, pro sukąstus dantis veržėsi sidabriniai burbuliukai.

Grenas šyptelėjo jai, išnėrė į paviršių ir išsi-keberiojo į krantą. Nekreipdamas dėmesio į Dafę, lipančią iš paskos, padauža nerūpestingai nusipurtė vandenį.

- Niekas nebėgioja, neplaukioja ir nelaipioja vienas, - griežtai pareiškė moteris, cituodama bene pagrindinį žmonijos įstatymą.

- Nejaugi tu nebijai, Grenai? Tavo galva tuščia kaip kevalas!

Kitos moteris taip pat atrodė supykusios. Tačiau nė viena neprisilietė prie Greno. Jis buvo berniukas. Jis buvo tabu. Jis turėjo magišką galią drožinėti sielas ir daryti vaikus - tiksliau, turės, kai visiškai suaugęs, o tai bus netrukus.

- Aš esu Grenas, aš - vyras! - pagyrūniškai šūktelėjo padauža, išpūsdamas krūtinę. Jis žvilgsniu paieškojo Hario, tikėdamasis pritarti. Tačiau vyras paprasčiausiai nusisuko. Dabar, kai Grenas buvo jau didelis, Haris nebepalaikė jo kaip kadaise, nors berniuko poelgiai buvo kur kas drąsesni.

Grenas pasijuto šiek tiek pažemintas, bet vis tiek leidosi strykčioti pakrante, mojuodamas pjūklakojinės liežuviu, vis dar apsvijusiu apie jo ranką. Berniukas šūkčiojo ir pagyrūniškai pūtėsi prieš moteris, stengdamasis parodyti, kad jų nuomonė jam nieko nereiškia.

- Tu dar vaikas! - sušnypštė Toja, metais vyresnė už jį.

Grenas nutilo. Ateis laikas, ir jis parodys visoms, kad jis kitoks, kad jis ypatingas.

Lilė-jo suraukė kaktą.

- Vaikai užaugo ir nebeklauso mūsų, - niūriai pareiškė ji. - Kai mudvi su Flora grįšime iš Viršūnių, palaidojusios Kletės sielą, padalinsime būrį. Metas skirtis. O kol kas būkite atsargūs!

Vedlė mostelėjo ranka, apsigrėžė ir nuėjo sau. Flora nužingsniavo iš paskos.

Likusieji paniurę žvelgė joms pavymui....